

 Artikkel

Markkinat ja missiot

Monikulttuurisuus ja tapaus Basaari julkisen palvelun televisiopolitiikassa

Julkisen palvelun televisiolla on lain määräämä velvollisuus palvella kaikkia kansalaisia ja edistää demokratiaa. 1990-luvun alusta lähtien lisääntynyt maahanmuutto ja etnisten vähemmistöjen identiteettipolitiikka muuttavat käsityksiä sekä markkinoista että siitä, millainen ohjelmisto kehittää ”kansallista” kulttuuria ja demokratiaa. Artikkelissa analysoidaan Yleisradion toimintapolitiikkaa monikulttuurisen yhteiskunnan palvelun näkökulmasta. YLE on vähemmistöjen palvelustrategiassaan siirtynyt erillisjulkisuudesta valtavirtaistamiseen eurooppalaisen tendenssin mukaisesti, joitakin vähemmistöryhmiä lukuun ottamatta. Vähemmistötaustaisia toimittajia tukenut Basaari-toimitus lopetettiin vuoden 2008 lopussa 12-vuoden historian jälkeen. Erilaisuuden halutaan ennen kaikkea näkyvän ruudussa, varsinkin viihteessä, eikä monikulttuurisuutta pidetä niinkään rakenteellisena ja ammatillisena kompetenssikysymyksenä. Rekrytoinnissa YLE odottaa, että markkinat moninaistavat toimitukset ”luonnostaan”. Interventoiden varovaisuuteen vaikuttavat tiukentuneet resurssit, eurooppalainen monikulttuurisuuspolitiikkaa kritisoiva ilmapiiri ja maahanmuuton politisoituminen.

AVAINSANAT: julkisen palvelun televisio, mediapolitiikka, toimintapolitiikka, etniset vähemmistöt, monikulttuurisuus

Yleisradio lopetti monikulttuurisen Basaari-ohjelman vuoden 2008 lopussa 12 vuoden lähetyksen jälkeen¹. Yleisö, kolumnistit tai tv- ja mielipidesivuille kirjoittavat eivät reagoineet. Maahanmuuttajillekaan ohjelma ei merkittävässä määrin ollut tärkeä, koska monet valitsevat suomalaista televisiota katsoessaan mieluummin kaupallisen kanavan kuin Yleisradion (Maasilta ym. 2008, 36; 45). Basaari ei kuitenkaan ollut pelkästään ohjelma vaan myös koulutusprojekti ja toimitusyhteisö, jossa annettiin vähemmistötaustaisille toimittajille ja media-alan opiskelijoille tukea ohjelmantekoon.

Basaarin kohtalo liittyy julkisen palvelun ja mediapolitiikan perushaasteisiin: tasapainoiluun yhtäällä kiihtyvän kaupallisuuden ja markkinoiden vaatimusten sekä toisaalla demokratian ja kulttuurin vaatimusten välillä (Jauert & Lowe 2005, 14–15; Napoli 2007, 3). Varsinkin julkisen palvelun televisiolla on tehtävänsä kansanvallan ja kulttuurin tukijana, mutta kuitenkin sen on kilpailtava yhä kaupallistuvassa ympäris-

tössä. Julkisen palvelun televisio on perinteisesti ymmärtänyt yleisönsä ensisijaisesti kansalaisina, kun taas kaupalliselle televisiolle yleisöt ovat vahvemmin kuluttajia.

Yleisradion toimintapolitiikka ja organisaatio rakentavat ympäristöä, jossa journalismia ja viihdettä tehdään. Yleisradioyhtiön toimintakenttää rajaavat lain ja ohjeistuksen lisäksi monenlaiset institutionaaliset käytännöt ja säännöt. Sitä onkin tarkasteltava yhtäältä osana eurooppalaista yleisradiojärjestelmää ja toisaalta osana kansallista mediajärjestelmää, jossa sillä on ainutlaatuinen asema julkista tukea ja lupamaksuvaroja nauttivana yhtiönä. YLE on iso mediatalo, jossa on enemmän hierarkiaa kuin muissa suomalaisissa mediataloissa. Nämä institutionaaliset kehykset muokkaavat osaltaan sitä, mitä yhtiössä pidetään tärkeänä ja miten päätöksiä tehdään. (Jääsaari 2007, 24.) Julkisen palvelun kanaville toimintapolitiikka on keino tasapainottaa toimintaansa ja käsittää omaa paikkaansa varsinkin silloin, kun markkinoiden paine ajaa julkisen intressin ohi. Julkisen edun huomioiminen vaatii joskus interventiota – tämä ajatus on julkisen palvelun ytimessä (Raboy 2003, 42).

Lisääntyvä maahanmuutto ja identiteettipolitiikka ovat erityisesti 1990-luvun alusta lähtien alkaneet kyseenalaistaa totuttuja käsityksiä median markkinoista ja yleisöistä sekä ”kansallisesta” kulttuurista. Vähemmistöjen identiteetteihin kytkeytyvä tunnistamisen ja tunnustamisen politiikka (Taylor 1992; Fraser 2000; Ahmed 2002; käsitteellisestä määrittelystä tarkemmin Horsti 2005, 40–41) määrittelee ”suomalaisuutta” ja yhteiskuntaan kuulumista uudella tavalla. Rajanvedot erilaisuuden ja samanlaisuuden tunnistamiseksi muuttuvat. Kulttuurit ja identiteetit sekä muun yhteiskunnan hyväksyntä hakevat jatkuvasti paikkaansa suomalaisessa yhteiskunnassa. Globalisaatio ja maahanmuutto muuttavat Suomea ja ”suomalaisuutta”, siis käsityksiä ”itsestä”, ”meistä” ja ”muista” nopeasti, mikä kiihdyttää uudenlaista globaalia sosiaalista epävarmuutta (vrt. Appadurai 2006, 5).

Tässä artikkelissa tarkastelen julkiselle palvelulle kuuluvan intervention ja kaupallistuvien markkinoiden välistä problematiikkaa etnisten vähemmistöjen palvelun ja monikulttuurisen yhteiskunnan näkökulmasta. Analysoin Yleisradion toimintapolitiikkaa² asiakirjojen, verkkosivujen ja pöytäkirjojen sekä yleläisten haastatteluiden perusteella. Basaarin tapaus asetetaan tässä artikkelissa laajempaan kontekstiin, osaksi monikulttuurisuutta koskevaa toimintapolitiikkaa ja sen muuntumista.

Esittelen ensin tutkimuskysymyksen, -menetelmän ja -aineistot ja avaan sitten keskeisiä käsitteitä. Analysoin sen jälkeen toimintapolitiikkaa niin, että pyrin tarkastelemaan kansainvälistä ja kansallista tasoa sekä YLE:n henkilökunnan tulkintoja rinnakkain, osana laajoja paradigmuutoksia. Annan siis myös toimintapolitiikkaa kehittäneiden yleläisten tulkita, mitä monikulttuurisuudella ja vähemmistöjen palvelulla tarkoitetaan, mitä ongelmia soveltamisessa nähdään, ja millaisia tulevaisuuden visioita heillä on. Pohdin lopuksi, millaisia seurauksia toimintapolitiikan muutoksilla on monikulttuurisessa yhteiskunnassa.

Kriittinen toimintapolitiikan analyysi, tutkimusongelma ja aineistot

Julkisen palvelun televisiotoiminnassa toimintapolitiikalla pyritään kehittämään ohjelmasisältöjä, jakelua, tuotantoa sekä rekrytointia. Tässä tapauksessa YLE siis pyrkii vastaamaan monikulttuurisemmaksi muuttuvien yleisöjensä ja yhteiskunnan tar-

peisiin tuottamalla vähemmistöjä kiinnostavaa ohjelmaa ja vähemmistöistä kertovaa ohjelmaa. Myös vähemmistöjen tavoittaminen jakelun ja tekniikan osalta on keskeistä. Median tuotantoa pyritään moninaistamaan rekrytoinnilla ja koulutuksella. Monikulttuurisuus voidaan siis nähdä yhdeksi toimintapolitiikan lohkoksi.

Analysoin tämän toimintapolitiikan taustaa ja kontekstia sekä Suomessa että laajemmin Euroopassa. Selvitän, miksi, milloin ja miten vähemmistöjä huomioiva toimintapolitiikka on kehittynyt ja muuttunut. Miten Yleisradion toimintapolitiikka vastaa markkinoiden ja demokratian vaatimuksiin? YLE:n toimintapolitiikan konkreettisena käännekohtana käsittelen Basaari-ohjelman lopettamista.

Kutsun lähestymistapaani kriittiseksi toimintapolitiikan analyysiksi (critical policy analysis), jossa sovellan laadullisia tekstintutkimuksen menetelmiä laajasti kerättyyn aineistoon. Menetelmää on kehitetty erityisesti koulutuksen, terveydenhuollon, hallinnon ja kulttuuripolitiikan alueilla. Monimetodisuus ja monipuoliset aineistot kuuluvat kriittiseen toimintapolitiikan analyysiin: raporttien ja strategia-papereiden laadullisen ja/tai määrällisen analyysin lisäksi havainnoidaan organisaatioiden ja työryhmien toimintaa sekä haastatellaan toimijoita. (Stevens 2003; McGuigan 2002.)

Olen koonnut aineistoksi YLE:n asiakirjoja, julkaisuja, muistioita ja verkkosivuja, joissa käsitellään etnisiä vähemmistöjä, maahanmuuttoa, monikulttuurisuutta tai kulttuurista moninaisuutta. Euroopan tasolla televisioyhtiöt toimivat yhdessä ratkaistakseen näihin teemoihin liittyviä haasteita erityisesti European Broadcasting Unionin (EBU) kautta. Aineistoa olen kerännyt EBU:n julkaisuista sekä havainnoiden Diversity Show -monikulttuurisuustapahtumaa ja sen Diversity Toolkit -työryhmää Hollannissa 6.11.2008. Olen kerännyt saatavilla olevan YLE:n Erityis- ja vähemmistöryhmien palvelustrategian (2005) valmisteluun liittyvän aineiston sekä Euroopan sosiaalirahaston rahoittaman Mundo-projektin loppujulkaisun (Rainbird & Lappalainen 2007). Mundo-projektissa YLE koulutti yhdessä 6 Degrees -media-yhtiön ja ammattikorkeakoulu Stadian kanssa kolmen vuoden aikana 24 toimittajaa, joilla oli maahanmuutto- tai etninen vähemmistötausta. Aineistoa olen kerännyt myös YLE:n ja EBU:n verkkosivuilta. (Ks. lista tutkimusaineistosta ja tutkimus-haastatteluista artikkelin lopussa.)

Haastatteluiden pohjana olivat vuonna 2005 julkaistu Erityis- ja vähemmistöryhmien palvelustrategia sekä silloin tuore päätös Basaarin lopettamisesta 12 vuoden toiminnan jälkeen. Basaari-toimituksen alasajosta tulee mediapolitiikkaa käsitävässä kertomuksessa käännekohta, jota analysoin tarkemmin tapauksena. Haastattelini viitti Yleisradion toimintapolitiikkaan vaikuttanutta ja sitä soveltanutta henkilöä, haastattelut litteroitiin, ja olen käyttänyt niitä muun aineiston ohella vastaamaan edellä esittelemiini tutkimuskysymyksiin.

Basaarin toimituksesta oli haastatteluista tehdessäni jäänyt eläkkeelle keskeinen perustajahahmo, Seppo Seppälä, ja kulttuuriosaston päällikkönä Basaaria kehittänyt ja vastaavana tuottajana työskennellyt Elina Paloheimo oli juuri jäämässä eläkkeelle. Ilmapiiri Basaarin toimituksessa oli tuolloin hämmäntynyt. Paloheimo oli tehnyt ehdotuksen YLE:n johdolle monikulttuurisen resurssipisteen perustamisesta, mikä olisi edesauttanut Basaarin toimituksellisen kompetenssin ja yhteyksien säilymistä talossa. Ehdotusta ei hyväksytty, joten YLE:n organisaatiossa ei ole nyt erityistä vähemmistöistä tai monikulttuurisuudesta vastaavaa toimitusta tai henkilöä, vaan aihe on ”business as usual” (osastopäällikkö Mauri Vakkilaisen haastattelu).

Monikulttuurisuudesta integraatioon ja kulttuuriseen moninaisuuteen

Maahanmuutto ja integraatio politisoituivat useissa Euroopan maissa varsinkin 1990-luvulla, jolloin oikeistopopulistiset puolueet nostivat kannatustaan heti Neuvostoliiton hajoamisen ja Itä-Euroopan avautumisen jälkeen. Rasistiset hyökkäykset esimerkiksi turvapaikanhakijoita vastaan lisääntyivät, mutta tuolloin eliitti otti näihin ilmiöihin etäisyyttä ja rasismia vastustettiin. Esimerkiksi EU käynnisti monia rasismiin vastaisia kampanjoita³. Vuosituhanteen vaihteessa yleinen diskurssi kuitenkin alkoi muuttua kohti vähemmistöjen, erityisesti muslimien integraation vaatimusta. Mella-akat Bradfordin, Pariisin, Berliinin ja Malmön lähiöissä, terrori-iskut Madridissa ja Lontoossa, Teo van Goghin murha Amsterdamissa, Mohammed-pilakuvakriisi Tanskassa – nämä ovat esimerkkejä mediavälitteisistä konflikteista, jotka sekä syntyivät vastakainasettelusta että muokkasivat yleistä ilmapiiriä vihamielisemmäksi. 1980-luvulla jalansijaa saanut monikulttuurisuuden paradigma julistettiin epäonnistuneeksi ja integroimattomuus sosiaalisesti uhaksi esimerkiksi Hollannissa (Vasta 2007) ja Britanniassa (Lentin & Titley 2008).

Vastaavaa kritiikkiä monikulttuurisuuspolitiikan ”epärealistisuudesta” on esitetty varsinkin viime vuosina Suomessa, jossa maahanmuuttokysymys alkoi politisoitua varsinaisesti vasta 2000-luvulla. Perussuomalaisia lähellä olevat kommentoijat lanseerivat julkisuudessa tarkemmin määrittelemättä ”maahanmuuttokriittisen” käsitteen vuosien 2008 ja 2009 taitteessa, eivätkä toimittajat ja muut keskustelijat kyenneet kunnolla argumentoimaan sitä vastaan. Maahanmuuttokriittisyys näytti julkisessa keskustelussa ”realismilta” aikana, jolloin taluskriisi alkoi ottaa vahvempaa otetta Suomesta.

Käyn nyt lyhyesti läpi Euroopassa sovellettuja erilaisuuden ja maahanmuuton hallinnan paradigmoja ja nimeämisiä, joita on myös mediapolitiikassa käytetty vastamaan yhteiskunnan moninaistumisen haasteisiin.

Käytän *monikulttuurisuutta* tässä artikkelissa kahdessa mielessä. Ensinnäkin adjektiivina (multicultural) kuvaamaan yhteiskunnan moninaisuutta. Toiseksi viittaa monikulttuuriseen politiikkaan (multiculturalism), jolla pyritään hallitsemaan ja organisoimaan erilaisuutta luokittelemalla erilaisia ”kulttuurisia” tai ”etnisiä” vähemmistöryhmiä ja tunnustamaan niiden erityisyys ja oikeudet, erityisesti kulttuurin ja kielen alueella. Monikulttuurisuusretoriikkaa on käytetty hyvin monenlaisessa merkityksessä, sekä vähemmistöjen mukaan ottamiseksi että eristämiseksi. (Ks. tarkemmin teoreettinen keskustelu Horsti 2005, 185–188.) Monikulttuurisuus politiikkana kohtaa vähemmistöt ryhminä, ja siten ryhmiä muodostamalla esimerkiksi maahanmuuttajat voivat vaatia oikeuksia ja resursseja.

Integraatio ja assimilaatio taas kohdistuvat yksilöön ja hänen sopeutumiseensa valtakulttuuriin (Vasta 2007, 725; Faist 2009, 173). Vaikka integraatiosta teoreettisesti puhutaan kaksisuuntaisena prosessina, nykyisessä eurooppalaisessa maahanmuuttopolitiittisessa keskustelussa sopeutumiswaatimus kohdistuu vähemmistöyksilöön. Valtakulttuuria tai etnisyyttä ei nähdä samalla tavoin kulttuurina ja etnisyytenä vaan normina, ”yhdenmukaistettuna mallina” (esim. Ahmed 2002, 96). Se, mihin ja miten pitäisi integroitua, jää määrittelemättä. Assimilaatiota, eli sulauttamista, vältetään eurooppalaisessa keskustelussa, mutta monet tutkijat pitävät julkista puhetta integraatiosta ja sosiaalisesta koheesiosta synonyymisenä assimilaatiolle (esim. Vasta 2007).

Kulttuurinen moninaisuus (cultural diversity) on integraation ohella 2000-luvulla yleistynyt käsite eurooppalaisessa maahanmuuttopolitiikassa. Se on tullut osin monikulttuurisuuden tilalle kuvaamaan adjektiivina pluralistista yhteiskuntaa. Kuten kaikissa nimeämisisä, tässäkin olennaista on se, mihin tätä uutta käsitettä käytetään ja mitä seurauksia monikulttuurisuuden käsitteen ohittamisella mahdollisesti on. Kulttuurinen moninaisuus painottuu sekin yksilöön ja riemuitsee siitä, että me kaikki olemme erilaisia, jolloin se epäpoliitsoi erilaisuuden. Eriarvoisuus peittyä tämän mukavan moninaisuuden alle ja tekee esimerkiksi rasismista puhumisen vaikeaksi. (Lentin & Titley 2008; Lentin 2008.) Moninaisuuden käsite toki huomioi transnationaalien ja diasporisen elämäntilanteen, minkä integraatio ja assimilaatio ohittavat (Faist 2009, 173).

Julkisen palvelun tehtävät monikulttuurisessa yhteiskunnassa

Julkisen palvelun televisiotoiminta on 1980-luvulta lähtien joutunut ahtaammalle erilaisten muutospaineiden alla. Kaupalliset kilpailijat kotimaisilla ja ulkomaisilla markkinoilla, EU-tason ja kansallisen tason sääntely, digitalisointi, internet ja yhä pienemmiksi fragmentoituneet yleisöt ovat lisänneet muutospaineita julkisen palvelun televisiotoiminnalle myös Suomessa. Kysymykset julkisen palvelun roolista mediakentällä ja palvelun rahoitusmallista vaativat yhtiöitä perustelemaan ja järjestämään toimintaansa uudelleen. (Jauert & Lowe 2005, 27.) Julkisen palvelun televisio on muuttunut kansallisesta instituutiosta kulttuuriteollisuudeksi (Hujanen 2002, 24).

Hallin & Mancini (2004, 145) sijoittavat suomalaisen mediajärjestelmän muiden Pohjoismaiden ohella demokraattis-korporatiiviseen järjestelmään, jossa valtion osallistuminen mediakentän hallintaan tietyissä rajoissa on koettu demokratian kehitykselle tärkeäksi. Siten julkinen palvelu on säilyttänyt edellä kuvattujen paineiden alla vielä verrattain arvostetun aseman. Vuonna 2008 YLE:n televisiokanavien katsojaosuus oli 44,7 prosenttia (Finnpanel 2008). Interventiota tukevat myös journalistien korkea ammatillinen taso ja yleinen koulutuksen taso sekä laatusanomalehtien laaja levikki.

Suomi – ja tässä yhteydessä erityisesti Yleisradio – tulee nähdä osana jatkumoa, jossa nopeilta vaikuttavat muutokset kytkeytyvät laajempiin ja pidempiin kansallisiin, eurooppalaisiin ja globaaleihin prosesseihin. Kilpailu suomalaisella mediakentällä on 1990-luvulta lähtien kiristynyt voimakkaasti, ja taloudellisista arvoista on tullut myös julkisessa palvelussa yhä tärkeämpiä. Talouspuhe läpäisi suomalaisen yhteiskunnan jo 1980-luvulla, mutta varsinkin 1990-luvun alun lama legitimoit taloudelliset argumentit (ks. yhteenvetoa talouspuheesta Herkman 2005, 52–57). Kilpailu katsojaluvuista ja muusta huomiosta on lisääntynyt tiedotusvälineiden välillä. Myös Yleisradio ostaa yhä enemmän ohjelmia tuotantoyhtiöiltä, käyttää katsojalukuja ohjelmiston pohjana ja profiloit kanaviaan tietyille yleisöille (Hujanen 2002, 140–148). Kysymykset julkisen palvelun erityisyydestä ja tarpeellisuudesta nousevat siten kriittiseen tarkasteluun nykyisin yhä useammin. Vähemmistöjen palvelu nostetaan usein esiin julkista palvelua puolustettaessa esimerkiksi Ruotsissa (Christensen 2001, 91; 97) ja Britanniassa (Malik 2002, 57)⁴.

Ajatus julkisesta palvelusta kytkeytyy kansallisvaltioaatteeseen ja Pohjoismaissa myös hyvinvointivaltioon. Julkista palvelua on kritisoitu paternalismista ja nationa-

lismista. Yleisradioyhtiöt osallistuivat yhteisen kansallisen identiteetin rakentamiseen, mutta Hartleyn (1999, 158–160) mukaan tästä yhtenäisen yleisön käsityksestä on myöhemmin siirrytty näkemykseen erilaisista yleisöistä, jotka rakentavat itse oman identiteettinsä.

EBU korostaa julkisen palvelun roolia demokratian ja kulttuurin kehittämisessä: sen tulee ”tukea kansallista kulttuuria”, tarjota foorumi kansalliselle ja kansainväliselle julkiselle keskustelulle (EBU-raportti 2002, 38–39). Näiden velvoitteiden lisäksi EBU nostaa esiin ”erityisen velvoitteen heijastaa yhä monietnisiä ja monikulttuurisempia yhteiskuntia tämän päivän Euroopassa” (emt, 39). Se on erityisesti huolissaan eurooppalaisesta kulttuurista globaalien virtausten keskellä⁵. EBU:n dokumentti jättää kuitenkin kokonaan avoimeksi, miten nämä kaksi tavoitetta – kansallisen kulttuurin ja monikulttuurisuuden – tukeminen voidaan yhdistää ja mitä niillä oikeastaan tarkoitetaan.

Lisäksi EBU:n jäseniltä vaaditaan jäsenyysehdoissa, että ne

tarjoavat monipuolista ja tasapuolista ohjelmistoa koko väestölle, sisältäen yleisöjen erityis- ja vähemmistöintressejä palvelevia ohjelmia, välittämättä kustannusten ja yleisön suhteesta (EBU:n jäsenyysehdot, artikla 3, §3).

Edellinen sääntö siis edellyttää, että vähemmistöjä on palveltava, vaikka niiden suhde muuhun väestöön olisi pieni. EBU:n säännöissä ei kuitenkaan oteta tarkemmin kantaa, kuka tavoitteiden etenemistä tarkkailee ja miten monikulttuurisuutta voidaan monitoroida.

Myös YLE korostaa kotimaisen ohjelmiston tehtävää kansanvallan ja kulttuurin tukemisessa. Lain mukaan YLE:n tulee ”tukea toimivaa kansanvaltaa ja jokaisen osallistumismahdollisuuksia tarjoamalla monipuolisia tietoja, mielipiteitä ja keskusteluja sekä vuorovaikutusmahdollisuuksia” (Laki Yleisradio Oy:stä). Laista tulee myös vaatimus tarjota omakielistä ohjelmaa mainituille kansallisille vähemmistöille: YLE:n tulee ”kohdella ohjelmatoiminnassa yhtäläisin perustein suomen- ja ruotsinkielistä väestöä, tuottaa palveluja saamen, romanin ja viittomakielellä sekä soveltuvin osin myös maan muiden kieliryhmien kielellä”. Julkisen palvelun lain määräämiin tehtäviin kuuluu lisäksi, että YLE:n tulee ”tukea suvaitsevaisuutta ja monikulttuurisuutta sekä huolehtia ohjelmatarjonnasta myös vähemmistö- ja erityisryhmille”.

Laki siis velvoittaa Yleisradiota palvelemaan vähemmistöjä, ja tämä nousee myös YLE:n johdon haastatteluissa ensimmäisenä esiin, kun kysyn, miksi vuonna 2005 valmisteltu vähemmistöjen palvelustrategia tehtiin. Myös Ruotsissa SVT:n nyt jo lopetetun Mosaik-toimituksen väki piti lain velvoitetta päällimmäisenä syynä monikulttuuriselle ohjelmistolle (Christensen 2001, 92). Lain velvoite tulee organisaatiossa ylhäältä alaspäin, eikä toimituksissa välttämättä ole sisäistetty tarvetta vähemmistöjen palveluun tai toimitusten moninaistamiseen. Muutamat kommentit ovat kritisoineet moninaisuuspolitiikka ja sosiaalista vastuuta paperinmakuisuudesta. Esimerkiksi Christian Christensen (2001, 97) arvioi, että Ruotsissa monikulttuurisuusohjelmia tehtiin varsinkin, koska niitä piti monikulttuurisuuspolitiikan mukaan tehdä, ei siksi, että niitä olisi ohjelmallisista syistä haluttu tehdä. Samoin Jo Bardoel ja Kees Brants (2003, 168) toteavat, että julkisen palvelun televisioyhtiöt Euroopassa löytävät menettelytapoja käsitteleviin papereihinsa sosiaalisen vas-

tuun, sitten kun (yli-)kansalliset päättäjät sitä vaativat. Nämä kriittiset huomiot nostavat epäilyjä, että monikulttuurisuus otetaan strategiapapereihin, koska sitä vaaditaan, mutta sitä ei välttämättä sisäistetä ja koeta toimituksissa tärkeänä.

Lakien ja sääntöjen asettamat velvoitteet ovat puhuttaneet erityisesti EBU:n piirissä, ja haasteisiin on tartuttu varsinkin yleisradioyhtiöissä 2000-luvulla erilaisin moninaisuus- ja monikulttuurisuusstrategioin. Esimerkiksi BBC julkaisi Race equality schemen (2003 ja 2007), SVT Policy för etnisk och kulturell mångfald i SVT:n (2006) ja YLE Erityis- ja vähemmistöryhmien palvelustrategian (2005). Keskustelua on käyty myös EBU:n Prix Europa -kilpailun monikulttuurisessa Prix Iris -sarjassa vuodesta 1996 lähtien sekä isoissa moninaisuustapahtumissa, joista Diversity Show Hollannissa 6.11.2008 on tässä artikkelissa aineistona.

EBU julkaisi myös vuonna 2007 yhdessä Euroopan perusoikeusviraston (FRA) kanssa toimittajille suunnatun Diversity Toolkit -käsikirjan. Toolkit on ensimmäinen yritys eurooppalaisella tasolla hahmottaa konkreettisia toimia, joita toimituksissa voidaan soveltaa moninaisuuden toteutumiseksi. Myös Toolkit perustelee olemassaolonsa lain velvoitteilla. Käsikirja koostuu DVD:stä, jossa näytetään ”hyviä” ja ”huonoja” esimerkkejä eri puolilta Eurooppaa sekä kansista, jossa ohjataan kysymyksiin ja pohdintoihin katsojaa tulkitsemaan ja analysoimaan DVD-aineistoa. Toolkit esittää moninaisuuden kompetenssiksi ja ajattelumalliksi, jota voidaan koulutuksella edistää. Ennakkoluulot paikantuvat yksilöön, siis yksittäiseen toimittajaan ja hänen valintoihinsa. Rakenteellisiin seikkoihin ja ammatillisiin rutiineihin Toolkit ei juuri puutu. (Horsti & Hultén, tulossa b.)

Monikulttuurisuus mediapolitiikassa: kohti valtavirtaistamista

Riippuen kunkin valtion siirtolaispolitiikasta 1960–1970-luvulla julkisen palvelun television odotettiin tarjoavan joko alkuperämaista kertovaa ohjelmistoa vähemmistöille, jotta ”vierastyövoima” säilyttäisi kontaktinsa ”kotimaihinsa” tai valtakulttuurista kertovaa ohjelmistoa, jonka odotettiin assimiloivan siirtolaiset uuteen kotimaahansa. 1980-luvulla Britanniassa, Hollannissa ja Ruotsissa siirryttiin monikulttuurisuuden paradigmaan, suosittiin vähemmistöille tarjottuja omia erillisiä ohjelmia. (Cottle 1998, 300; Awad & Roth 2009; Horsti 2005, 200–216.) Viimeisimpänä murroskohtana voi pitää vuosituhatosen vaihdetta, jolloin siirryttiin monikulttuurisuusparadigmasta nykyiseen moninaisuutta ja integraatiota korostavaan lähestymistapaan⁶. Tähän individualistiseen lähestymistapaan sopii sukupuolten tasa-arvokeskustelusta otettu valtavirtaistamisen (mainstreaming) politiikka. Vähemmistöjen odotetaan siis näkyvän kaikenlaisissa ohjelmissa, eikä vain erilaisuuteen tai maahanmuuttoon rajatuissa ohjelmissa ja aiheissa.

Mediapolitiikassa monikulttuurisuus tarkoitti yhtäältä, että julkisen palvelun odotettiin palvelevan vähemmistöjä ja toisaalta, että television tuli välittää kuvia muista kulttuureista ja monikulttuurisesta todellisuudesta valtaväestölle. Monikulttuurisuuspolitiikka siis sisälsi mahdollisuuden muodostaa etnisiä vähemmistöryhmiä⁷, joilla oli oikeus paitsi rakentaa kulttuurista identiteettiään myös vaatia resursseja itselleen.

Yleisradion Basaari-ohjelma syntyi juuri 1990-luvun lopun monikulttuurisuuden politiikasta ja pyrki tavoittamaan sekä vähemmistöt että valtaväestön. Esimerkiksi

Elina Paloheimo, joka oli YLE 1:n Kulttuuriosaston päällikkönä 1990-luvulla, mainitsee YLE:n ottaneen ideoita muilta Euroopan yleisradioyhtiöiltä:

Kun se [maahanmuuttajien määrä] alkoi lisääntyä, alkoi heräämään ajatus, että pitäisikö meidän jotenkin ymmärtää ja pitäisikö yleisön saada tietoa lisää. [...] Varmaan olin nähnyt festivaaleilla ohjelmia, jotka olivat hauskoja ja hyviä, ja ajattelin, että kyllä meidänkin pitäisi pystyä johonkin. (Elina Paloheimon haastattelu.)

Basaaria vastaavaa ohjelmistoa oli Ruotsissa Mosaik-ohjelma (1987–2003) ja erilliset aasialais- (1965–1995) ja afro-karibialaiset (1982–1995) toimitukset BBC:ssä. Norja on nyt ainoa Pohjoismaa, jossa Migrapolis-toimitus jatkaa vuonna 1997 alkanutta erillistä makasiiniohjelmaa. Tanskassa ei koskaan tehty vastaavaa monikulttuurisuusohjelmaa vakituiseen lähetyksaikaan. 2000-luvulla monikulttuurisuusmakasiinit ja vähemmistöjen omakieliset ohjelmat ovat kuitenkin pääosin loppuneet.

Basaarin lopettaminen vuonna 2008 on linjassa YLE:n Erityis- ja vähemmistöryhmien palvelustrategian (2005) kanssa ja seurailee BBC:n ja Ruotsin tapaa hoitaa julkinen palvelu vähemmistöjen osalta. Erityis- ja vähemmistöryhmien palvelustrategian valmisteluraportissa esitetyt vaatimukset lisätä ”vähemmistöryhmien kaikinpuolista näkyvyyttä”, vahvistaa palvelua ”elämyksellisissä, fiktiivisissä ja viihdeohjelmissa” ja vahvistaa ”YLE brändissä/imagossa viestiä, että YLE on myös erityis- ja vähemmistöryhmien palvelija ja vuoropuhelun edistäjä” puolustavat resurssien siirtämistä asiaohjelmiin sijoitetusta Basaarista viihdeohjelmiin. Myös EBU korostaa valtavirtaistamista, ja sitä, ettei eri sosiaalisia ja etnisiä ryhmiä saa ”ghettouttaa” vain heille omistettuihin ”aidattuihin puutarhoihin” (EBU-raportti 2002, 39).

Suomessa poikkeuksena valtavirtaistamisesta ovat lain vaatimuksesta nykyiset saamen-, romanin-, viittoma-, ja venäjänkieliset ohjelmat. Venäjänkieliset on ainoa maahanmuuttajaryhmä, jolle YLE tarjoaa omakielistä ohjelmaa ja aikoo 2010 mennessä tuottaa myös televisioon uutisia. Venäjänkieliset ovat Suomen suurin maahanmuuttajaryhmä, ja Venäjältä tulee Suomeen jatkuvasti eniten maahanmuuttajia ja turisteja. Isoimman vähemmistön palvelun lisäksi omakielistä ohjelmaa perustellaan liian tiiviillä keskinäisellä yhteydenpidolla ja tukeutumisella Venäjän mediaan. Pelätään, että venäläinen tiedonvälitys haittaisi integraatiota.

Yleisradio haluaa tarjota Yleisradion journalismia venäjän kielellä, koska venäjänkielisen vähemmistön, voisiko sanoa luonteenpiirre, on elää ikään kuin omiensa parissa. Heidän mediakäyttytymisensä perustuu Venäjän venäjänkieliseen mediaan. Katsotaan, että olisi hyvä, jos suomenkielisellä medialla olisi yhteys Suomessa asuvaan venäjänkieliseen vähemmistöön. (Ismo Silvon haastattelu.)

Käsitys ylijaraisesta mediankäytöstä integraation ja lojaalisuuden esteenä, mikä venäjänkielisten uutisten taustallakin vaikuttaa, vallitsi etenkin 1980-luvulla monissa Euroopan maissa satelliittitelevision alkuaikoina. Vastaavaa pelkoa esiintyy nytkin, mutta valikoiden. Usein muslimien yhteydet lähtömaihinsa ja valtoiden kontrolloima tiedonvälitys koetaan uhkana. Nykyinen tutkimus kuitenkin vahvistaa, että transnationaali mediankäyttö ja muu yhteydenpito on luonnollinen osa elämää, jossa suhteet ketjuuntuvat yli valtiorajojen (esim. Gillespie 1995; Tufte

2003; Christiansen 2004, 188). Sosiaalista kuulumista edistävät kuitenkin ennen kaikkea hyvä itsetunto ja itsensä vahvistaminen, joita myös erilliset käytännöt (esim. koulutus omalla kielellä) voivat edistää. Lisäksi suhteet yhteisön ulkopuolelle tukevat yksilön ja yhteisöjen menestymistä. Siten vähemmistöjen menestymiseen vaikuttavat niin siteet omaan yhteisöön kuin sillat valtaväestöön. (Lamont 2009.) Suomessa maahanmuuttajat seuraavat yleensä valtaväestöä useampia tiedotusvälineitä (Maasilta ym. 2008, 30–45), joten käsitys yksin Venäjän mediaan tukeutumisesta vaikuttaa epätodennäköiseltä.

Taloudelliset perustelut sivuuttamassa interventio-ajattelun

2000-luvun aikana useimmista ”etnisistä” erillisohjelmista on siis luovuttu Euroopassa ja yhteiskunnan moninaisuuden oletetaan näkyvän nyt vahvemmin kaikissa ohjelmissa. Valtaväestöä houkuttelevat ”cross-cultural” ja ”inter-cultural” (Leurdijk 2006; Malik 2002, 71) formaatit tulivat suosituiksi Euroopassa vuosituhaten vaihteessa. Niissä kulttuureja sekoitetaan ja kyseenalaistetaan usein naurun ja huumorin avulla. Esimerkiksi Goodness Gracious Me (Krishna Soikoon) ja Halal Girls⁸ -sarjoja on myyty muihin maihin ja formaatteja kopioitu. Erilaisuuden käsittelyllä on siten menestytty myös kaupallisesti.

Kaupalliset ja markkinoita myötäilevät argumentit ovatkin eurooppalaisessa mediapolitiikassa alkaneet lisääntyä moninaisuutta perusteltaessa. Esimerkiksi Ruotsin SVT:n johtajat mielellään argumentoivat moninaisuuden puolesta tasa-arvon lisäksi juuri sillä, että maahanmuuttajat ovat Ruotsissa merkittäviä ja kasvavia yleisöjä (Horsti & Hultén tulossa, a). Maahanmuuttajat nähdään etenkin Hollannissa, Ruotsissa ja Britanniassa yhä vahvemmin maksavina yleisöinä. Lisäksi nuorisokulttuuri on jo niin selkeästi monikulttuurinen, että kaupallisesti ei kannata jättää huomioimatta yhteiskunnan monikulttuurisuutta nuoriso-ohjelmissa. Esimerkiksi hollantilainen julkisen palvelun FunX Radio haki aktiivisesti nuoria tekijöitä etnisten vähemmistöjen joukosta saadakseen ”aitoutta”. Radiokanavan päätoimittaja Mezen Dannawi käyttää taloudellisia argumentteja ja kehottaa hyödyntämään vähemmistöjen kulttuurista ylijäämää (surplus). Hän perustelee monikulttuurista kanavaa sekä demokratiaa että kaupallisuutta tukevin argumentein: ”FunX on hyvää bisnestä. Tehkää ihmisistä sosiaalisesti relevantteja mutta myös taloudellisesti relevantteja.” (Mezen Dannawi Diversity Showssa, 6.11.2008.)

Mediaorganisaatioiden interventiot tasa-arvon tai demokratian nimissä alkavat siis kuulostaa kuluneilta. Euroopan tason kuvioissa etnisten vähemmistöjen näkyvyyttä mediassa ei perustella enää rasismien ja eriarvoisuuden vastustamisella vaan erilaisuuden riemun ja hyvän bisneksen tuottavuudella. Tämä näkyi vahvasti esimerkiksi vuoden 2008 Diversity Showssa Hilversumissa, jossa erityisesti Hollannin NPS ja Britannian BBC esittelivät näyttävästi ja hauskasti uusia formaattejaan. Sanaa rasismi ei mainittu. Sen sijaan vastuu menestyksestä ja sopeutumisesta siirtyi kokonaan yksilölle. Tapahtumaan haettiin inspiraatiota Atlantin takaa markkinoita ja yksilöllisyyttä hehkuttavasta ajattelutavasta. Yhdysvaltalainen konsultti Stedman Graham korosti avauspuheessaan: ”Yes we can! Jos Obama voi tehdä sen, sinäkin voit.” Tämä asenne näkyi läpi mediatapahtuman: onnistuminen mediamaailmassa ja yhteiskunnassa riippuu yksilöstä itsestään.

Samansuuntainen kehitys näkyy myös monikulttuurisessa Prix Europa Iris -palkinnossa. Palkinnon alkuvaiheessa 1995–2001 juryn raportit kiittivät Euroopan televisioyhtiöiden kykyä tunnistaa syrjintä ja rasismi sekä marginaaliryhmien, kuten turvapaikanhakijoiden todellisuus. Tämä sopi silloiseen yleiseen huoleen uusnatsismin ja äärioikeiston noususta Euroopassa. Vuoden 2001 jälkeen anti-rasistinen sävy kuitenkin hävisi palkintopuheista ja juryraporteista. Tilalle tuli riemu yksilön integraatiosta ja kokemukset kulttuurien välissä elämisestä. (Horsti 2009.)

Näiden 2000-luvun eurooppalaisen yhteistyön tilaa kuvaavien esimerkkien perusteella näyttää siltä, että median moninaisuuteen liittyvä toimintapolitiikka Euroopassa on siirtymässä interventioajattelusta kohti markkinavetoista ajattelua. Poliitikassa otetaan askeleita kohti yhdysvaltalaisista *laissez-faire*-asennetta (Awad Cherit 2008). Yhdysvaltalainen journalismi nojaa pitkälti liberaaliin pluralismiin, joka lähtee ajatuksesta, että vapaa liiketoiminta, yrittäjyys ja kuluttajan valinnanvapaus takaavat moninaisuuden, myös kulttuurisessa ja etnisessä (”race”) mielessä. Yhdysvalloissa siis on ollut tapana luottaa, että kysyntä tuottaa itsestään moninaista journalismia. Interventiot, joita yhdysvaltalaisissa toimituksissa on toteutettu, ottavat lähinnä huomioon taloudellisesti merkittävät markkinat mutta eivät noteeraa eriarvoisuutta, valtasuhteita tai sosioekonomisia rakenteita. (Glasser ym. 2009, 59.)

Suomessa vähemmistöjä ei mielletä taloudellisesti merkittäviksi yleisöiksi. Kaikki Yleisradiossa haastattelemani henkilöt kuitenkin lisäsivät tässä yhteydessä puheensa sanan ”vielä”. YLE:ssä on siis oletus, että vähemmistöistä vuosien varrella tulee markkinamielessä merkittävämpiä yleisöjä. Vastaava oletus näkyy laajemminkin mediakentällä. Esimerkiksi *Helsingin Sanomien* vastaava päätoimittaja Janne Virkunen on odottavalla kannalla ja ajattelee, että monikulttuurisuus tulee toimitukseen ”luonnostaan” kun vähemmistötaustaiset toimittajat ja opiskelijat pyrkivät toimituksiin⁹. Nämä näkemykset jättävät toimitusten moninaistumisen markkinoille, eivätkä ymmärrä monikulttuurisuutta kompetenssina, jota tulisi kehittää laadukkaamman journalismin takaamiseksi.

Esimerkiksi Ruotsissa vähemmistöt ymmärretään selkeämmin yleisinä ja heidän palvelunsa tärkeänä ulottuvuutena. SVT ja monet sanomalehdet pyrkivät rekrytoimaan vähemmistötaustaisia toimittajia kompetenssin ja näkyvyyden vuoksi. Toimintapolitiikka ei kuitenkaan ole käytännössä onnistunut, sillä varsinkin Euroopan ulkopuolelta tulevien toimittajien on vaikea työllistyä. (Hultén 2009.)

Suomalaiset odotukset itsestään tapahtuvasta moninaistumisesta sekä Euroopan tason yksilön vastuun ja kaupallisuuden korostaminen ovat linjassa yhdysvaltalaisen liberaalin pluralismin kanssa. Markkinat voivat olla interventiota tehokkaampia median moninaistajia, mutta jälleen kriittinen huomio kiinnittyy siihen, mitä moninaisuudella tarkoitetaan. Awad Cherit (2008) kritisoi yhdysvaltalaisista markkinavetoista näkemystä moninaisuudesta siitä, että se pikemminkin tukee nykyistä mediajärjestelmää kuin haastaa sitä etsimään uusia muuttuvaa yhteiskuntaa kehittäviä toimintatapoja. Saman kritiikin voi kohdistaa suomalaisiin mediaorganisaatioihin, jotka tavallaan odottavat nykyiseen toimituskulttuuriin sopivia hakijoita tai valtayleisön kanssa taloudellisesti ja huomiotaloudellisesti kilpailukykyisten vähemmistöyleisöjen muodostumista. Myöskään yliopistotasoinen journalistikoulutus ei ole toiminut opiskelijajoukkonsa moninaistamiseksi.

Monikulttuurisuus missiona

1980-luvulla Yleisradiossa puhutti sukupuolten tasa-arvo. Lisäksi kansallisista vähemmistöistä romanit ja saamelaiset alkoivat voimakkaammin tuoda julki omaan kieleen ja kulttuuriin liittyviä vaatimuksia. Myös kaksikielisyys Yleisradiossa näyttää jossain määrin herkistäneen yhtiön vastaanottavaiseksi vähemmistökieli- ja kulttuurikysymyksille. Näiden kysymysten käsittely edesauttoi siis myös etnisyyteen liittyvän eriarvoisuuden havaitsemista. YLE:n vähemmistöpolitiikka on alun perin kummunnut tasa-arvoa ja ihmisoikeuksia painottaneesta humanismista, jota muutamat yksittäiset yleläiset ovat ajaneet osin Euroopasta omaksumien havaintojensa kannustamina.

Basaari-ohjelman syntyyn vaikuttanut silloinen kulttuuriosaston päällikkö, nyt eläkkeelle siirtynyt Elina Paloheimo on huolissaan valtavirtaistamisen onnistumisesta, koska monikulttuurisuuden huomioiminen on yhtiössä ollut aiemmin yksittäisten yleläisten intressin tai henkilökohtaisen mission varassa.

Kyllä asiat muuttuu kunhan on edes muutama ihminen, jotka sitkeästi pitävät niitä esillä. Tietysti pelottaa, kun minä lähdän – olen ollut yksi sellainen piikki lihassa. (Elina Paloheimon haastattelu.)

YLE:ssä siis monikulttuurisuus kietoutui ”missiodiskurssiin”, kuten seuraavat esimerkit osoittavat. Osastopäällikkö Mauri Vakkilainen korostaa henkilökohtaista kiinnostusta puhuessaan yhdestä YLE:n johtotasolla moninaisuuteen myönteisesti suhtautuneesta ruotsinkielisen toimialan johtajasta Ann Sandelinistä:

Hän oli ruotsinkielisen toimialan johtaja ja tavallaan hänellä oli myös sosiaalinen vähemmistökokemus [...] hänen kulttuurinen taustansa, vähemmistönäkökulma oli niin kuin luontainen osa sitä hänen ajatteluansa. Johdossa oli tällaisia [...] jotka ymmärsivät luontevasti [monikulttuurisuutta] ja joilla oli strategista silmää tällaiselle hommalle. (Mauri Vakkilaisen haastattelu.)

Marita Rainbird, joka tuli YLE:lle osin EU-rahoitteisen Mundon tuottajaksi, korostaa myös yksittäisten yleläisten merkitystä:

Monikulttuurisuus [...] on ollut kaikki itse asiassa hyvin pitkälle yhden ihmisen tai kahden ihmisen varassa ja heidän henkilökohtaisen intressinsä varassa. [...] Mun mielestä suurin menestyksen avain on se, että löytyy ihmisiä, jotka ovat sieluiltaan sellaisia niin kuin humanrights-taistelijoita, että uskoo siihen asiaan ja tekee päättömästi, hillittömästi töitä sen eteen. [...] Jos täällä ei ole ketään, joka uskoo näihin asioihin... [lause loppuu kesken]. (Marita Rainbirdin haastattelu.)

Kiinnittyminen poikkeuksellisen rohkeisiin yksilöihin asemoi monikulttuurisuuden yksittäisen toimittajan, ohjelman tekijän, tuottajan tai johtajan asenteisiin. Monikulttuurisuus ymmärretään siten ennen kaikkea mielentilana ja asenteena, jota voidaan koulutuksella ja rekrytoinnilla kehittää. Rekrytointi on sitä kautta tulevan kompetenssin lisäksi tärkeää, koska moninainen työyhteisö koetaan asenteita kehittäväenä voimavarana. Työpaikalla ei voi laukoa mitä tahansa maahanmuuttajista tai vähemmistöistä, kun heitä on pöydän ympärillä. Samansuuntainen näkemys on myös Eurovi-

sion Intercultural and Diversity Groupin puheenjohtajalla Frans Jennekensillä, joka suuntaa huomion yksilön asenteisiin Diversity Toolkitin esipuheessa:

Näkemykseni mukaan moninaisuus (diversity) on jotakin korvien välissä. Se liittyy muiden mielipiteille avautuvaan mieleen ja siihen, että ottaa oman taustansa huomioon. (Frans Jennekens, Diversity Toolkit, 2.)

Missiodiskurssi on kuitenkin leimannut ja marginalisoinut Basaarin toimittaja YLE:n organisaation sisällä (vastaavia kokemuksia raportoi Suomessa Suihkonen 2003 ja Britanniassa esim. Sreberny 1999; Cottle 1998).

Monet tekijät ovat kokeneet, että kaikki heidän muulle tarjoamansa ehdotukset eivät mene läpi siksi, että muut toimitukset, päälliköt ja tuottajat kokevat, että Basaarihan hoitaa tätä juttua, että pistä Basaariin. Sä oot maahanmuuttaja ja sun aiheesi on semmoinen ja se sopii Basaariin. [...] He aina itsekin ovat vähän moittineet, että kerran basaarilainen, aina basaarilainen. Se on niin kuin leima, joka on vähättelevä, ja sitä hän ei kukaan haluaisi. Hyvät ammattilaiset haluavat tietysti päästä näyttämään taitojaan myös muille ohjelmapaikoille ja osa on toki päässytkin. (Elina Paloheimon haastattelu.)

Käsitys missiosta ja oivaltavien yksilöiden taistelusta kohti tasa-arvoisempaa journalismia on myös Yleisradion nykyisen johdon sisäistämä. Alkutaipaleen ansiot tunnustetaan:

Tavoitteena on ollut, että luotaisiin tätä osaamis-pääomaa [...] että olisi niitä ihmisiä, ikään kuin etnistaustaisia ihmisiä, jotka pystyisivät tekemään sitä ohjelmaa. Tää on ollut yksi selvä satsinki. (Ismo Silvon haastattelu.)

Missiosta on 2000-luvulla kuitenkin tullut johdon silmissä rasite, joka estää suuria yleisöjä kiinnostumasta erillisohjelmista.

Koska tällainen asiaohjelma [Basaari] palvelee vain jo hurskaita, jotka ovat jo suvaitsevaisia, ymmärtävät ja tukevat. Mutta sillä ei ole vaikutusta. Hurskaat tulevat entistä hurskaammiksi, syntiset entistä syntisemmiksi. (Ismo Silvon haastattelu.)

Edellä kuvattu missiodiskurssi siis ilmenee sekä Basaarin toimituksen että johdon puheissa, vaikka missiota arvetetaan eri tavoin eri konteksteissa. Tämä puhetapa keskittyy yksilön asenteeseen ja erottaa tietyt ”monikulttuurisuusohjelmat”, kuten Basaarin, muusta ”normaalista” ohjelmistosta. Edellistä Silvon lainausta voisi tulkita myös niin, että Basaarin yleisöksi mielletään monikulttuurisesti hurskaat ihmiset – ei siis varsinaisesti suurta yleisöä tai vähemmistöjä. ”Monikulttuurisuusmissio” on siten politisoitunut yhdenlaiseksi yhteiskunnalliseksi ajattelumalliksi, jolloin sen suosiminen julkisen palvelun televisiossa koetaan ongelmallisena. Tämä on kulkenut linjassa yleisemmän maahanmuuton politisoitumisen kanssa.

Vastaavasti myös BBC:ssä moninaisuuskoulutusta edistävät ihmiset näkevät maahanmuutto- ja integraatiokysymysten yhteiskunnallisen politisoitumisen estävän yhtiötä suhtautumasta avoimesti toimittajien koulutukseen, kun kyse on etnisestä moninaisuudesta. Vaikka koulutusta markkinoidaan epäpoliittisen ja positiivisen

”cultural diversityn” nimellä, se koetaan puuttumisena toimittajien puolueettomuuteen ja ammattilypeyteen. Yhtiö ei myöskään voisi puolueettomuuden vuoksi julkisesti edistää esimerkiksi Diversity Toolkitin käyttöä.¹⁰

Toimittajat eivät pidä monikulttuurisuutta yksiselitteisesti ammatillisena kompetenssina myöskään Yleisradiossa, jossa moninaisuuskoulutus on kohdannut vastaavia ongelmia kuin BBC:ssä. Elina Paloheimo tunnistaa Diversity Toolkitin käytön ongelmat uutistoimituksissa:

Se on ihan selvää, että varsinkin uutistoimittajat on tuota aika lailla itsetietoista porukkaa ja arroganttia ja kaikkea, ettei niitä ei neuvota kovin helposti. (Elina Paloheimon haastattelu.)

Toolkitin avulla toimittajia voi kuitenkin lähestyä kiertokautta puhumatta suoraan heidän omista jutuistaan. Diversity Toolkitin vahvuus näyttääkin olevan siinä, että se lähestyy aihetta usealla eri Euroopan maista kootulla DVD-esimerkillä ja siten etäännyttää keskustelua (Diversity Toolkit -työryhmä, Diversity Show).

Monikulttuurisen ohjelmiston ja rekrytoinnin esteet

Yleisradion johto suhtautuu varovaisesti yleisöjen kykyyn nähdä moninaista Suomea ja varsinkin kuulla uudella tavalla puhuttua suomenkieltä. Yleisön palaute viittaa siihen, että julkisen palvelun televisio ymmärretään vielä sen verran kansalliseksi instituutioksi, että tutusta poikkeamisesta jotkut valittavat herkästi. Varovaisuutta lienee lisännyt edellä käsitelty maahanmuutto- ja integraatiokysymysten politisoituminen. Varsinkin uutisgenre nähdään viimeisenä suomalaisuuden saarekkeena, jossa ”erilaista” voidaan ehkä näyttää, esimerkiksi ihonväri tai ulkonäkö voi poiketa, mutta ei missään tapauksessa suomen kieli.

Sitten kun se on pääuutisissa, sitten on jo aika hyvä, mutta ei pääuutisissa voi olla uutisten lukija, oli se minkä värinen tahansa, jos hän puhuu huonoa suomea. (Ismo Silvon haastattelu.)

Suomessa ei ole keskusteltu naisten huivien tai huntujen käytöstä ruudussa, kuten joissakin Euroopan maissa. Esimerkiksi Ruotsin SVT:ssä oli kiivas keskustelu juontajan huivin käytöstä, ja yhtiön toimintapolitiikkaan jäi epäselvä lausunto pukeutumisesta:

Koska TV viestii kuvin, uutisohjelmien juontajat eivät pukeutumisellaan saa vetää huomiota ohjelman sisällöltä. Yleisesti pukeutumiskysymykset käsitellään tapauskohtaisesti. (Policy för etnisk och kulturell mångfald i SVT 2006, 7. Kännös K. H.)

YLE etsii tasapainoa ruudussa näkyvään ja kuuluvaan monikulttuurisuuteen kahdenlaisten vaatimusten ristipaineessa. Yhtäältä YLE:n täytyy julkisesti näyttää ottavansa vähemmistöt ohjelmistoon ja toisaalta varoa ärsyttämästä yleisöä. YLE:n tulee palvelustrategiansa mukaisesti imagossansa ”vahvistaa viestiä siitä, että YLE palvelee myös erityis- ja vähemmistöryhmiin kuuluvia ja edistää vuoropuhelua heidän ja

suuren yleisön kesken”. Strategia jatkaa, että ”tämä lisää julkisen palvelun hyväksytävyyttä yleisöjen silmissä”. Julkista palvelua siis halutaan perustella vähemmistöjen palvelulla, ja siksi erilaisuuden ja monikulttuurisuuden on näyttävä ruudussa. Strategiaa tai haastattelupuheissa ei nosteta esiin kiintiöitä tai mittareita, joilla näkyvyyttä, rekrytointia tai palvelua mitattaisiin.

Palvelustrategian valmisteluraportissa (2005) suositellaan, että rekrytoinnissa ”tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota siihen, että moninaisuus lisääntyy YLE:n henkilöstössä esim. rekrytoidessa uutis- ja ajankohtaisohjelmien juontajia, kanava-emäntiä/isäntiä”. Tässä painottuu juuri monikulttuurisuuden näkyvyys, sillä kanava-emäntänä (kuuluttajana) ei ole tilaa vaikuttaa sisältöön. Kuitenkin hieman ristiriitaisesti raportti jatkaa: ”Tällöin tärkeiksi valintakriteereiksi voisi muodostua kieli, jonkun vähemmistökulttuurin tuntemus tai muu vastaava ’kompetenssi’”.

Myös Ismo Silvo korostaa vähemmistöjen näkyvyyttä ruudussa:

Käytännössä [...] täytyy olla riittävän tummaihoisen, joka puhuu uutisissa tai juontaa jotain viihdeohjelmaa, esimerkiksi Uutisvuodon juontajana, että kaikki näkee, että tää on etninen. Ei se muuten toimi. Ne statistikat, joita ei pysty silmillä ihminen, tavallinen suomalainen havaitsemaan, niistä ei ole mitään hyötyä. Vaikka meillä olisi 50 prosenttia statistiikassa täällä etnistaustaisia, jollei se kokemus tule ruudun kautta, sillä ei ole mitään merkitystä. (Ismo Silvon haastattelu.)

YLE joutuu kuitenkin myös pohtimaan yleisön valmiuksia nähdä ”etnistaustainen” Uutisvuodossa. Ristiriita YLE:n roolista moninaistuvassa yhteiskunnassa nousee Ismo Silvon haastattelussa esiin. Ensinnäkin hän painottaa, että Yleisradio ei saa ärsyttää yleisöä, ja viittaa epäsuorasti myös missio-orientaatioon mahdollisena yhteiskunnallisen häiriön aiheuttajana (”hyväntahtoinen hölmöys”).

Yleisradio ei voi olla kauhean paljon edellä monikulttuurisuudessa suomalaista yhteiskuntaa, koska se lyö takaisin. Meillä on paljon esimerkkejä maista, joissa, voisiko sanoa, tällainen hyväntahtoinen hölmöys on aiheuttanut pitkällä aikavälillä huonoja tuloksia. Huono tulos tarkoittaa sitä, että enemmistö, suvaitsematon enemmistö, siis suvaitsematon enemmistö lyö takaisin. (Ismo Silvon haastattelu.)

Toiseksi, myöhemmin haastattelussa Silvo kuitenkin muistuttaa Yleisradion velvollisuudesta palvella vähemmistöjä:

Strategia on se, että monikulttuurista ohjelmaa lisätään, sitä myöten kuin Suomi monikulttuuristuu, niin kuin sanoin, vähän etutahtiin. Se on velvollisuus. (Ismo Silvon haastattelu.)

Yleisön reaktioihin liittyvästä varovaisuudesta kertovat myös yhtiön sisäisiksi avaintapahtumiksi muodostuneet tarinat yleisön konservatiivisuudesta suomenkielen suhteen, esimerkiksi tapaus Ajankohtaisesta kakkosen 1990-luvun alun palestiinalaistaustaisesta juontajasta Umayya Abu-Hannasta. Yleisö reagoi vihamielisesti, eikä YLE uskaltanut jatkaa lähetyksiä vaan veti Abu-Hannan ruudusta. Elina Paloheimo kertoo, että tapausta kerrattiin toistuvasti YLE:ssä, ja se kehystettiin ”uhkapelinä”.

Aina kerrottiin tarinaa Umayya Abu-Hannan katkerasta kohtalosta Ajankohtaisen kakosen juontajana, joka ei saanut jatkaa, kun yleisön reaktiot olivat todella julmia ja kammottavia. Ne päättyivät siihen, että sitä ei jatkettu. Häntä ei irtisanottu, mutta ei jatkettu enää sitä uhkapeliä. (Elina Paloheimon haastattelu.)

Vähemmistöjen palvelu koetaan arkaluontoisena, koska valtayleisö ymmärtää ”suvaitsemattomana”. Tästä seuraa Yleisradion sisäinen jännite, jolloin etnisten vähemmistöjen palvelu, näkökulmat ja rekrytointi eivät kulje yhteisenä tavoitteena läpi organisaation. Yleisradio näyttäisi itse tarvitsevansa organisaationa monikulttuuristen tavoitteiden valtavirtaistamisen.

Basaaria lähellä olleet Rainbird ja Paloheimo taas kokevat yleisön olevan valmis rohkeampiin valintoihin, ja viittaavat kaupallisen television onnistuneisiin esiintyjävalintoihin. Paloheimon mukaan muutos on ollut iso, ja ”nämä Idolit ja Talentit ovat hioneet vähitellen yleisön sietokykyä”. Molemmat kokevat isoimpien esteiden olevan Yleisradion organisaatiossa, tuotantotavassa ja johdossa.

Mä en epäile, että eikö yleisö olisi valmis [monikulttuurisuuteen], mutta se, että ollaanko täällä valmiita tekemään sitä. Onhan sellaisia ihmisiä olemassa, joilla on voimakkaita ennakkoluuloja, ennakoasenteita, [Yleisradiossa] tekijöiden puolella. (Marita Rainbirdin haastattelu.)

Lopuksi

Yleisradion toiminta ei pelkästään heijastele yhteiskunnan asenteita vaan on keskeisellä tavalla muokkaamassa, tukemassa tai kyseenalaistamassa niitä. Päätäjät ja laki Yleisradiosta velvoittavat yhtiötä katsomaan yhteiskuntaa kaupallisia kilpailijoita moninaisemmin ja tasa-arvoisemmin. Puhetapa, jossa monikulttuurisuus esitetään missiona, ei kuitenkaan pure nykyisessä mediaympäristössä, joka on muuttunut yhä kaupallisemmaksi. Vähemmistötaustaisten toimittajien tukemiseen liittyneet interventiot ja erillisjulkisuus nähdään vanhanaikaisina. Valtavirtaistaminen on myös eurooppalaisessa mediapolitiikassa avainsana, joten Yleisradion tekemät uudelleen linjaukset seuraavat Britannian, Ruotsin ja Hollannin yleisradioiden aiempia valintoja sekä yleisen poliittisen ilmapiirin muutosta Euroopassa.

Myös maahanmuuttoteeman ja monikulttuurisuuden politisoituminen Suomessa 2000-luvulla näkyy Yleisradion varovaisuudessa. Jos ennen yksittäisten monikulttuurisuuteen vihkiytyneiden yleläisten annettiin ”omissa oloissaan puuhata näiden asioiden parissa, ihan henkilökohtaisesta mielenkiinnosta” (Marita Rainbirdin haastattelu), nyt siihen ei ole enää tiukentuneiden resurssien rajoissa varaa eikä se ole suotavaa. Pelko yleisön ärsyttämisestä ja ylimääräisestä työtaakasta hidastavat Yleisradion sopeutumista moninaisempaan yhteiskuntaan, vaikka yhtiön johto haluaakin edistää ”etutahtiin” suvaitsevaisuutta ja monikulttuurisuutta.

Tässä käytetyt haastattelut ja muu aineisto vahvistavat, että vähemmistöjä ei Suomessa pidetä vielä markkinoiden kannalta tärkeinä yleisinä, joten sentyyppinen markkinalogiikka ei korvaa intervention heikentymistä Yleisradiossa. Viihdegenressä maahanmuuttajat, erilaisuus ja monikulttuurisuus ovat kuitenkin tulossa olennaiseksi osaksi tarinaa (esim. kaupallisten kanavien Idols, Talent ja Tanssii tähtien kanssa

sekä YLE:n Ähläm Sähläm ja Manne maailmalla). Ei välttämättä siksi, että haluttai-
siin houkutella vähemmistöyleisöjä, mutta siksi, että monikulttuurisuus on euroop-
palaisessa viitteessä tullut niin olennaiseksi ja puheenaiheita tuottavaksi särmäksi.
Myös lasten- ja nuortenohjelmissa moninaisuus näkyy vaivattomammin kuin aikuisten
ohjelmissa, kun kuvattavia haetaan kouluista ja päiväkodeista (ks. myös Haavisto
& Kivikuru 2009).

Yleisradio on siirtänyt resursseja Basaarin ympärille kiinnittyneiltä vähemmistö-
taustaisilta toimittajilta mille tahansa tuotantoyhtiölle, joka haluaa käsitellä moni-
kulttuurisuutta. Vähemmistöjä ei Suomessa ole (vielä) otettu vakavasti yleisönä,
joten vaarana on, että lopettamalla Basaarin toimituksen ja heikentämällä interven-
tiomallia, YLE menettää journalistista ja vähemmistöjen Suomea tuntevaa kompe-
tenssia.

Samoin journalisteja kouluttavien yliopistojen ja työllistävien toimitusten ”jälki-
rodullinen” (”post-racial”, Lentin 2008) usko itsestään tapahtuvaan moninaistumi-
seen journalistikunnassa on eurooppalaisten esimerkkien valossa perustelematon.
Jos rakenteissa ei olla valmiita rohkeasti arvioimaan uudelleen muuttuvan yhteiskun-
nan tarpeita, osa väestöstä jää representaation, julkisen palvelun ja media-ammatti-
en ulkopuolelle. Etnisten vähemmistöjen ulossulkeminen yhdestä yhteiskunnan tär-
keästä instituutiosta, valtamediasta, ei edistä ”suomalaisen” kulttuurin kehittymistä
ja siten vaarantaa julkisen palvelun tärkeän ydinajatuksen – kulttuurin ja demokra-
tian – vaalimisen.

Tutkimusaineisto

EBU:n jäsenyysehdot. Ladattu 30.9.2008 osoitteesta http://www.ebu.ch/departments/legal/activities/leg_membership.php

EBU-raportti. Serving social, political and cultural citizenship, 2002.

EBU:n monikulttuurisuustapahtuma Diversity Show, 6.11.2008, Hilversum, Hollanti. Havainnointi.

EBU:n koulutusmateriaali. A Diversity Toolkit - for factual programmes in public service television.
FRA/ EBU. Ladattu 22.11.2009 osoitteesta http://fra.europa.eu/fraWebsite/press/materials_trainings/diversity_toolkit_en.htm.

Finnpanel 2008. TV-mittaritutkimuksen tuloksia. Ladattu 7.11.2009 osoitteesta <http://www.finnpanel.fi/tulokset/tv/vuosi/share/viimeisin/>.

Laki Yleisradio Oy:stä. Ladattu 21.8.2009 osoitteesta http://yle.fi/yleista/pelis_ylelaki.shtml

Rainbird, Marita & Lappalainen, Linda (2007). *Mundo: Case closed?* Helsinki: Mundo-projekti.

SVT-raportti. Policy för etnisk och kulturell mångfald i SVT 2006. Ladattu 29.1.2008 osoitteesta
<http://svt.se/content/1/c6/69/94/61/Reviderad%20policy%202006.pdf>

UNESCO-raportti. Convention on Cultural Diversity, 2002. Ladattu 8.11.2008 osoitteesta http://ec.europa.eu/culture/portal/action/diversity/unesco_en.htm.

YLE, Basaarin verkkosivu. Ladattu 30.9.2008 osoitteesta <http://ohjelmat.yle.fi/basaari/etusivu>

YLE:n Erityis- ja vähemmistöryhmien palvelustrategia. Ladattu 28.8.2009 osoitteesta <http://www.yle.fi/fbc/palvelustrategia.pdf>

YLE:n Erityis- ja vähemmistöryhmien palvelustrategian valmistelu. HR-työryhmän raportti.
31.10.2005.

YLE:n Erityis- ja vähemmistöryhmien palvelustrategian valmistelu. Ohjelmatoiminnan työryhmän
raportti. 9.9.2005.

Litteroidut henkilökohtaiset tutkimushaastattelut Karina Horstin kanssa

Johanna Jääsaari, 2.4.2008. Entinen YLE:n tutkimus- ja kehitysyksikön tutkija. Nykyisin tutkija, Social- och kommunalhögskolan, Helsingin yliopisto. Valmisteli YLE:n Erityis- ja vähemmistöryhmien palvelustrategiaa.

Elina Paloheimo, 3.6.2008. Vastaava tuottaja, entinen Kulttuuriosaston päällikkö, YLE. Nykyisin eläkkeellä.

Marita Rainbird, 25.6.2008. Projektin johtaja, Mundo, YLE, 2004–2007. Ei ole enää YLE:n palveluksessa.

Ismo Silvo, 25.6.2008. Strategia- ja kehitysjohdaja, johtoryhmän jäsen, YLE.

Mauri Vakkilainen, 3.6.2008. Osastopäällikkö, YLE. Ei ole enää YLE:n palveluksessa.

Viitteet

- 1 Basaari alkoi vuonna 1996 Meri-Rastila-projektista ja jatkui erilaisin formaatein vuoden 2008 loppuun asti.
- 2 Olen kääntänyt media policyn tässä yhteydessä toimintapolitiikaksi ja joskus mediapolitiikaksi ja ohjelmapolitiikaksi. Yleisradio käyttää palvelustrategian käsitettä.
- 3 Euroopan komissio perusti vuonna 1993 European Commission Against Racism and Intolerance (ECRI) järjestön. EU perusti vuonna 1997 European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (EUMC) keskuksen, joka muutettiin vuonna 2007 European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) virastoksi. Nimen muutos kuvaa siirtymää rasismien vastustamisesta moninaisuuden puolustamiseen.
- 4 Suomessa yleisessä keskustelussa ei kuitenkaan ole nostettu maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen palvelua puolustamaan julkista palvelua ja lupamaksuja. YLE TV2:n Lupamaksuilla (26.2.2008) vähemmistökyseymys rajoittui kuulo- ja näkövammaisiin sekä ruotsin kieleen. Maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen palvelua ei nostettu esiin, ja toimittaja jopa painoi tämän aiheen piiloon, kun yksi keskustelija yritti nostaa sen esiin.
- 5 Esimerkiksi EBU osallistui UNESCO:n raportin Convention on cultural diversity (2007) valmisteluun. Raportti keskittyy kulttuuristen arvojen suojeluun kansainvälisissä kauppasopimuksissa. Siinä suojeltavat kulttuurit ymmärretään ensisijaisesti kansallisina eurooppalaisina kulttuureina eikä maahanmuuton kontekstissa vähemmistökulttuureina.
- 6 Tässä kuvaamani kehitys perustuu erityisesti Britannian, Ruotsin ja Hollannin julkisen palvelun television mediapolitiikan siirtymiin. Radiossa muutokset ovat olleet verkkaisempia, ja esimerkiksi Hollannissa julkisen palvelun radiokanavat tarjosivat omakielisiä uutisia vuoteen 2008 saakka (Awad & Roth 2009). Samoin Suomessa radion puolella lähetetään venäjänkielisiä ohjelmia eri kanavilla, ja Saamen Radio aloitti Yleisradiossa ohjelmansa vuonna 1947.
- 7 Ymmärrän etnisen vähemmistöryhmän ennen kaikkea sosiaalisesti konstruoituna ryhmänä, jonka muodostumista Max Weberin (1968) määrittelyn mukaan ohjaa yhtäältä ulkopuolelta tulevat seikat ja toisaalta ryhmän sisältä tuleva tarve. Useimmiten taustalla on jokin poliittisen tai taloudellisen hyödyn tavoittelu. (Ks. myös Eriksen 1993, 46.)
- 8 Suomessa esitettiin FST5-kanavalla kesällä 2009 SVT:n versio Halal-TV, jonka formaatti oli kopioitu suositusta hollantilaisarjasta De Meiden van Halal (NPS, The Halal Girls).
- 9 Janne Virkkusen puheenvuoro Kansainvälisen sananvapauden päivän seminaarissa 2.5.2006, Helsinki.
- 10 Elonka Soros, Diversity Editor, BBC, Diversity Show, Diversity Toolkit -työryhmän keskustelu. 6.11.2008, Hilversum.

Kirjallisuus

Ahmed, Sara (2000). *Strange encounters: Embodied others in post-coloniality*. London: Routledge.

Appadurai, Arjun (2006). *Fear of small numbers: An essay on the geography of anger*. London: Duke University Press.

Awad Cherit, Isabel (2008). Cultural diversity in the news media: A democratic or a commercial need? *Javnost – the Public*, 15: 4, 55–72.

- Awad, Isabel & Roth, Andrea (2009). *From minority to cross-cultural programs: Dutch media policy and the politics of integration*. Esitelmä IAMCR-kongressissa, Mexico City, 21.–24.7.2009.
- Bardoel, Jo & Brants, Kees (2003). From ritual to reality: Public broadcasters and social responsibility in the Netherlands. Teoksessa: Lowe, Gregory & Hujanen, Taisto (toim.). *Broadcasting @ convergence: New articulations of the public service remit*. Göteborg: Nordicom, 147–165.
- Christensen, Christian (2001). Minorities, multiculturalism and theories of public service. Teoksessa: Kivikuru, Ullamaija (toim.). *Contesting the frontiers: Media and dimensions of identity*. Göteborg: Nordicom, 81–102.
- Christiansen, Connie Caroe (2004). News media consumption among immigrants in Europe: The Relevance of Diaspora, *Ethnicities* 4: 2, 185–207.
- Cottle, Simon (1998). Making ethnic minority programmes inside the BBC: Professional pragmatics and cultural containment. *Media, Culture @ Society* 20: 2, 295–317.
- Eriksen, Thomas Hylland (1993). *Ethnicity and nationalism: Anthropological perspectives*. London: Pluto Press.
- Faist, Thomas (2009). Diversity – a new mode of incorporation? *Ethnic and Racial Studies*, 32: 1, 171–190.
- Fraser, Nancy (2000). Rethinking recognition. *New Left Review* 3/2000. Saatavilla: <http://www.newleftreview.org/?view=2248> (luettu 14.9.2009).
- Gillespie, Marie (1995). *Television, ethnicity and cultural change*. London: Routledge.
- Glasser, Theodor; Awad, Isabel & Kim, John W. (2009). The claims of multiculturalism and journalism's promise of diversity. *Journal of Communication* 59: 1, 57–78.
- Haavisto, Camilla & Kivikuru, Ullamaija (2009). Sulkevat sanat, avoimet kuvat. Teoksessa: Keskinen Suvi; Rastas, Anna & Tuori, Salla (toim.). *En ole rasisti mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Tampere: Vastapaino/Nuorisotutkimusverkosto, 87–96.
- Hallin, Daniel & Mancini, Paolo (2004). *Comparing media systems: Three models of media and politics*. Cambridge: University of Cambridge Press.
- Hartley, John (1999). *Uses of television*. London: Routledge.
- Herkman, Juha (2005). *Kaupallisen television ja iltapäivälehtien avoliitto: Median markkinoituminen ja televisioituminen*. Tampere: Vastapaino.
- Horsti, Karina (2009). Anti-racist and multicultural discourses in European public service broadcasting: Celebrating consumable differences in Prix Europa Iris media prize. *Communication, Culture @ Critique*. 2: 3, 339–360.
- Horsti, Karina (2005). *Vierauden rajat: Monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat journalismissa*. Tampere: Tampere University Press.
- Horsti, Karina & Hultén, Gunilla (tulossa, a). Diverse directions: Managing cultural diversity media policy in Finnish and Swedish public service broadcasting. *International Journal of Cultural Studies*. Hyväksytty julkaistavaksi.
- Horsti, Karina & Hultén, Gunilla (tulossa, b). In case of diversity: Dilemmas of sharing good practices across borders in European broadcasting. Teoksessa: Eide, Elisabeth & Nikunen, Kaarina (toim.). *Media and migration: Critical perspectives*. Surrey: Ashgate. Hyväksytty julkaistavaksi.
- Hujanen, Taisto (2002). *The power of schedule*. Tampere: TUP.
- Hultén Gunilla (2009). Diversity disorders: Ethnicity and newsroom cultures. *Conflict and communication online*, 8: 2.
- Jauert, Per & Lowe, Gregory (2005). Public service broadcasting for social and cultural citizenship: Renewing the enlightenment mission. Teoksessa: Lowe, Gregory & Jauert, Per (toim.). *Cultural dilemmas in public service broadcasting*. RIPE @2005. Göteborg: Nordicom, 9–12.
- Jääsaari, Johanna (2007). *Consistency and change in Finnish broadcasting policy*. Turku: Åbo Akademi University Press.
- Lamont, Michelle (2009). Responses to racism, health, and social inclusion as a dimension of successful societies. Teoksessa: Lamont, Michelle & Hall, Peter (toim.). *Successful societies: How institutions and culture matter for health*. London: Cambridge University Press, 151–168.
- Lentin, Alana (2008). After anti-racism? *European Journal of Cultural Studies*. 11: 3, 311–331.
- Lentin, Alana & Titley, Gavan (2008). More Benetton than barricades? The politics of diversity in Europe. Teoksessa: Titley, Gavan & Lentin, Alana (toim.). *The politics of diversity in Europe*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 9–29.
- Leurdijk, Andra (2006). In search of common ground: Strategies of multicultural television producers in Europe. *European Journal of Cultural Studies*, 9: 1, 25–46.

- Maasilta, Mari; Simola, Anna & Heurlin af, Heidi (2008). *Maahanmuuttaja mediankäyttäjänä*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Malik, Sarita (2002). *Representing Black Britain: A history of Black and Asian images on British television*. London: Sage.
- McGuigan, Jim (2002). Cultural policy studies. Teoksessa: Lewis, Justin & Miller, Toby (toim.). *Critical cultural policy studies: A reader*. Oxford: Blackwell, 23–42.
- Napoli, Philip (2007). *Media policy: An overview of the field*. Working paper, The Donald McGannon communication research center.
- Raboy, Marc (2003). Rethinking broadcasting policy in a global media environment. Teoksessa: Lowe, Gregory & Hujanen, Taisto (toim.). *Broadcasting @ convergence: New articulations of the public service remit*. Göteborg: Nordicom, 41–56.
- Sreberny, Annabelle (1999). *Include me in: Rethinking ethnicity on television – audience and production perspectives*. London: Broadcasting Standards Commission in conjunction with the Independent Television Commission.
- Stevens, Lisa P. (2003). Reading first: A critical policy analysis. *Reading Teacher* 56: 7, 662–669.
- Suihkonen, Minna (2003). "Kukaan ei halua elää semmoista elämää, jossa omaa ääntä ei kuulu": Haastattelututkimus etnisten vähemmistöjen omasta mediasta ja vähemmistötaustaisten toimittajien pääsystä valtamediaan. Tampere: Journalismien tutkimusyksikkö, Tampereen yliopisto.
- Taylor, Charles (1992). *Multiculturalism and "the politics of recognition": An essay*. Princeton: Princeton University Press.
- Tufte, Thomas (2002). Ethnic minority Danes between diaspora and locality: Social uses of mobile phones and internet. Teoksessa: Stald, Gitte & Tufte, Thomas (toim.). *Global encounters: Media and cultural transformation*. Luton: University of Luton Press, 235–62.
- Vasta, Ellie (2007). From ethnic minorities to ethnic majority policy: Multiculturalism and the shift to assimilationism in the Netherlands. *Ethnic and Racial Studies*, 30: 5, 713–740.
- Weber, Max (1968 [1922]). *Economy and society: An outline of interpretive sociology, Vol 1*. New York: Bedminster Press.